

* Betesmarken

Här där du står just nu kan du se delar av de marker som betas av hästar från Läderbacka gård. Genom att markerna under en längre tid hävdats (betats) har en rik, hävdgynnad, flora etablerat sig i området. När du strövar i markerna kan du hitta arter som ängsskallra, brudbröd, svartkämpar, mandelblomma, revsmörblomma, daggekåpa, liten blåklocka och gulmåra.

I Igelbäckens naturreservat finns stora områden med öppna marker. Vissa marker, såsom dessa betesmarker, har hävdats, medan andra marker, framförallt i de centrala delarna av reservatet, har stått obrukade under lång tid. De centrala markerna uppvisar därför en rätt artfattig flora bestående framförallt av större grövre gräs, exempelvis timotej, ängskavle och ängssvingel. I de centrala markerna finns också stora bestånd av slån, en del hagtorn och stora solitära granar och tallar. Om markerna hävdas, genom slåtter eller bete, kommer på sikt en mer artrik flora att kunna etablera sig där.

I reservatets östra del finns en liten sydvänd torrbacke. Den hävdas kontinuerligt och uppvisar därför en intressant flora. Där kan du bland annat få se jungfrulin, solvända, tjärblomster, gul- och vitmåra samt daggekåpa.

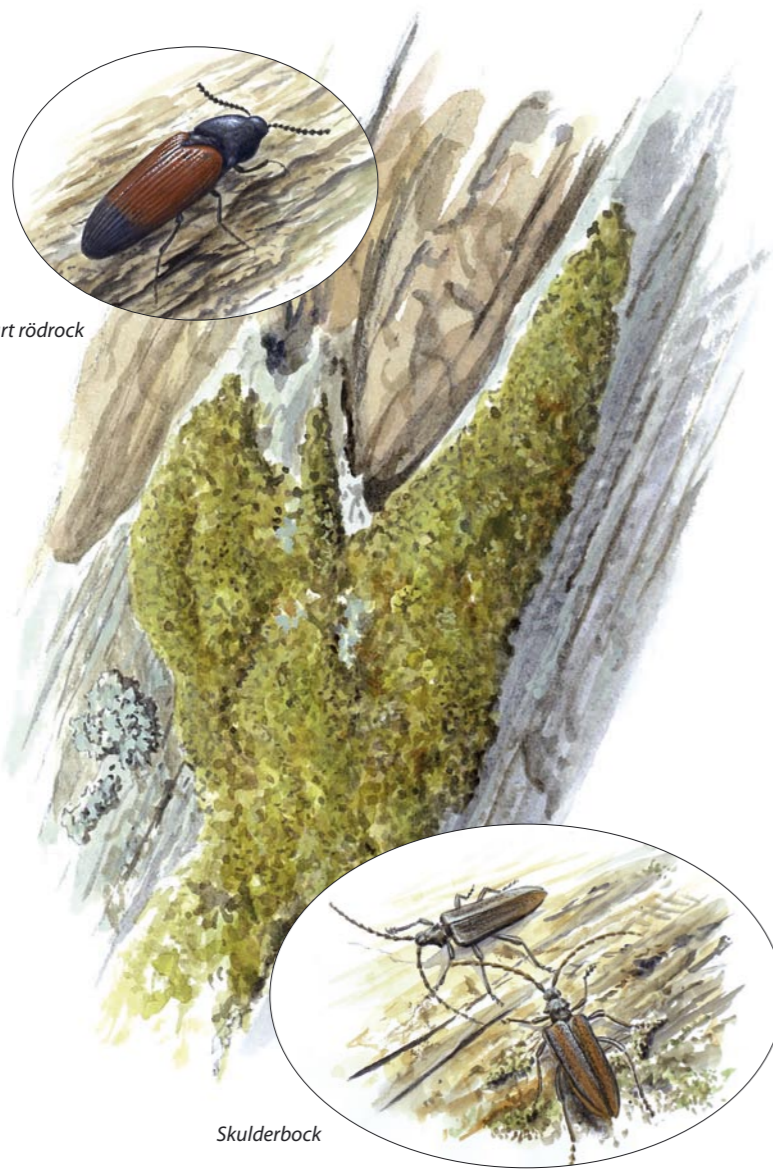

Reservatets area: cirka 127 hektar
Markägare: Vasakronan AB, Sundbybergs stad
Naturvårdsförvaltare: Sundbybergs stad
www.sundbyberg.se
Illustrationer: Niklas Johansson
Skylden upprättad av Sundbybergs stad
februari 2006.

* Granskogen

Här, i slutningen ner mot den öppna marken, finns ett litet område med höga naturvärden som främst består av äldre granskog. Medelåldern på träden är cirka 100 år. Marken i en sådan här skog täcks av ett tjockt och surt humuslager. Skogen hindrar ljus att tränga ner till marken, vilket medför att vegetationen är ganska sparsam.

Halvsvalt rödbeck

Skulderbeck

Vegetationen består framförallt av mossor och skuggtåliga växter som blåbär och harsyra. Grandominerade gammelskogar tillhör våra mest sällsynta skogsmiljöer. De är ytterst värdefulla ur naturvårdssynpunkt, och karaktäriseras av stora mängder torrträd och lågor (döda, nedfallna träd). I ett större område med gammal skog finns död ved i alla nedbrytningsstadier.

Död ved är viktigt för den biologiska mångfalden. När träd dör börjar olika växt- och djurarter ta dem i besittning. Olika arter trivs i olika grad av nedbrytning. Många insekter, bland annat skalbaggar, använder döda träd som boplats. Mossor, lavar och svampar hittar också lämpliga substrat att växa på. I och med att växter och djur använder döda träd för sin levnad, bryts de ner mer och mer.

Tidigt i nedbrytningen av en gran kan du, om du tittar närmare, få se olika skalbaggar som allmän barkbock, granbarkborre och myrbagge. När nedbrytningen hunnit längre är det andra arter som finner lämpliga miljöer såsom halvsvart och svart rödbeck, vanlig vedknäppare och långhorningen

Klibbticka

skulderbock. Då börjar även mossor och svampar att använda sig av trädet, exempelvis tät fransmossa och klibbticka.

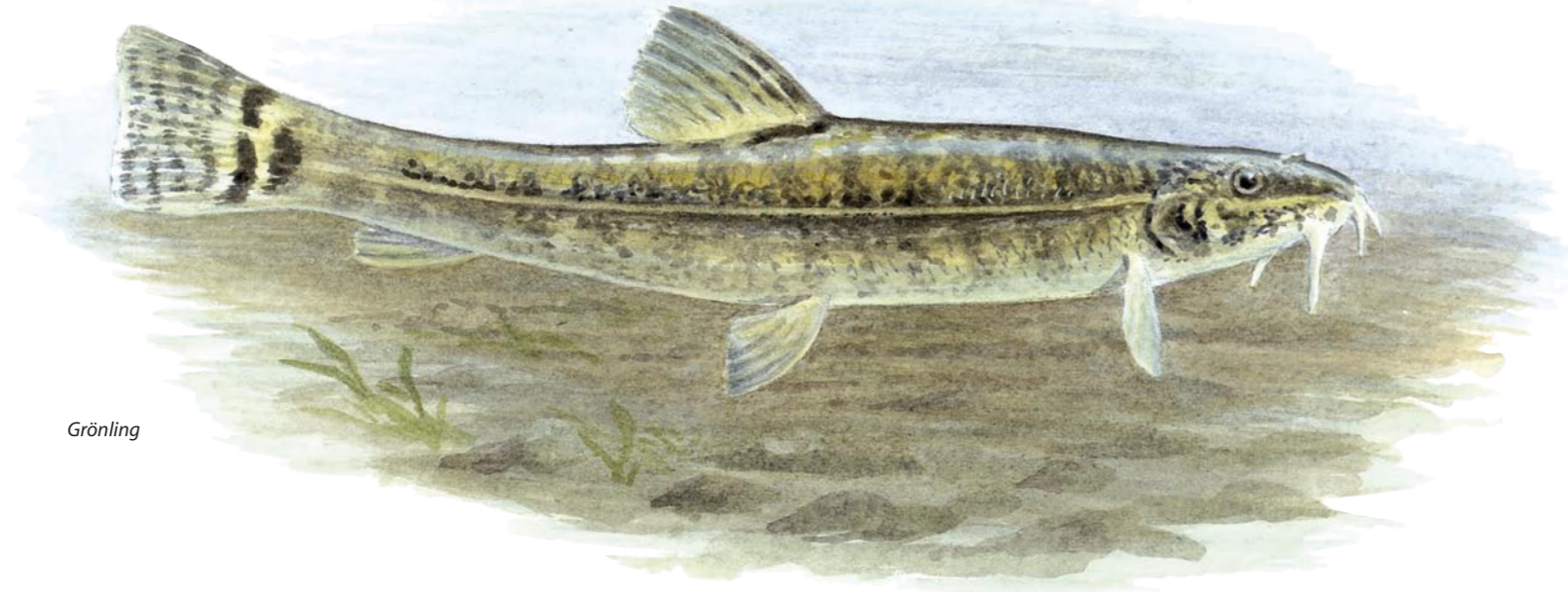
Död ved är ofta en bristvara i våra skogar. I Igelbäckens naturreservat kommer därför döda träd att lämnas kvar i naturen, så länge de inte utgör någon fara för besökare i reservatet.

Reservatets area: cirka 127 hektar
Markägare: Vasakronan AB, Sundbybergs stad
Naturvårdsförvaltare: Sundbybergs stad
www.sundbyberg.se
Illustrationer: Niklas Johansson
Skytten upprättad av Sundbybergs stad
februari 2006.

* Igelbäcken

Igelbäcken rinner genom Järvafältet i väst-östlig riktning, från Säbysjön i Järfälla till Edsviken vid Ulriksdals slott i Solna. I Igelbäcken finns den sällsynta fisken grönling (*barbatula barbatula*). Grönlingen är en bottenlevande fisk som kan bli cirka 10–15 cm lång. Den trivs i klart, rinnande vatten, där den vanligtvis uppehåller sig i starkt strömmande partier över stenig botten.

Grönling

Under torra år torkar Igelbäcken ut längs långa sträckor. Detta är ett av de allvarligaste hoten mot grönlingens fortsatta existens i bäcken. Abborre, gädda, mört, sutare och ruda finns också i bäcken. Även öring har påträffats. Flodkräfta har tidigare funnits i bäcken, men signalkräfta, som är bärare av kräftpest, har olagligt inplanterats i bäcken under 1990-talet. Vid bäckens utlopp i Edsviken lever även den sällsynta fisken nissöga.

Här, där du står, växer bland annat kabbleka, vattenveronika, vass, vasstarr, svärdsilja, sjöfräken, sjöranunkel, strandklo, svalting, strandlysing samt den mindre vanliga grodmöjan. I bäcken finns flera sällsynta ryggradslösa djur, bland andra kuvertbyggarslända, nattsländan *Ironoquia dubia*, mosaiktrollslända och glanssnäcka. I och på vattnet finns bland annat dykare, fjädermygglarver, hundiglar, märkräftor, skraddare, sötvatten-gråsuggor och ärtmusslor.

Skraddare och grodmöja

Fågellivet i Igelbäckens dalgång är mycket rikt. Här häckar bland annat buskskvätta, enkelbeckasin och morkulla. I reservatet kan du få se fasan spatsera på ängarna, ormvråk och tornseglare flyga i skyn och sånglärka ryttla över de öppna markerna. Från slånbuskagen kan du få höra näktergalen sjunga. Många arter är knutna till odlingslandskapet, och flera av dem är starkt trängda i Stockholmsområdet i dag.

Kabbleka

Reservatets area: cirka 127 hektar
Markägare: Vasakronan AB, Sundbybergs stad
Naturvårdsförvaltare: Sundbybergs stad
www.sundbyberg.se
Illustrationer: Niklas Johansson
Skytten upprättad av Sundbybergs stad
februari 2006.

* Krutbanan

Sveriges riksdag beslöt 1905 att ett stort militärt övningsfält skulle förläggas till området mellan Järvabyarna i Solna och Stäket vid Mälaren. Området skulle ersätta Ladugårdsgärde som militärt övningsfält. De första områdena som förvärvades av staten var gårdarna Nederjärva, Mellanjärva och Överjärva, vilka gav namn åt fältet.

Du står just nu på Krutbanan, en gammal militär banvall som går igenom Igelbäckens naturreservat i öst-västlig riktning. Järnvägen, som var elektrifierad, byggdes i början på 1940-talet och gick mellan norra stambanan vid Ulriksdals station (Solna) till förrådsområdet vid Stora Ursvik. På järnvägen transporterades bland annat militär ammunition. Rälsen är sedan många år uppriven.

Det finns gott om spår i markerna från den militära tiden. I de öppna markerna längs Igelbäcken finns spår av bland annat kulsprutebanor och handgranatsbanor, och på många ställen i reservatet finns gropar och rester av skyttevärn. Under den militära eran användes delar av Kymlinge som en befälsförläggning. Militären lät uppföra flera, nu rivna, byggnader vid Kymlinge såsom matsal, kokhus och utedasslänga. De mer omfattande exploateringarna av Järvafältet tog sin början när militären under 1960-talet började lämna området. Formellt lämnade militären Järvafältet 1970. Än i dag finns militär verksamhet kvar i kanten av fältet.

Reservatets area: cirka 127 hektar
Markägare: Vasakronan AB, Sundbybergs stad
Naturvårdsförvaltare: Sundbybergs stad
www.sundbyberg.se

Illustrationer: Niklas Johansson
Skytten upprättad av Sundbybergs stad
februari 2006.

* Nötbacken

Nu står du i Nötbacken,
en av de vackraste platserna
i Igelbäckens naturreservat.

Nötbacken är ett hässle (en
hassellund), med en mycket
rik lundflora. På våren blommar
här bland annat vit- och blåsippa,
liljekonvalj, gullviva, harsyra, ormbär och den
lilla desmeknoppen. Sannolikt har man förr i
tiden samlat nötter här, vilket gett platsen
dess namn.

Desmeknopp

Liljekonvalj

Hassel är oftast en stor
mångstammig buske,
men kan i sällsynta fall bli
trädformad. Unga skott är
borsthåriga och har rödbruna
körtelhår. Vinterknopparna är strödda,
korta och trubbiga, bruna eller gröna;
hanhängena övervintrar nakna. Bladen är stora,
nästan runda, vasst dubbelsågade och mjukhåriga.

Hasseln blommar mycket tidigt på våren, ibland redan
i januari då snön fortfarande ligger. Honblommorna
är vindpollinerade och är vid blomningen inneslutna i
knopparna och bara de vackert röda, trådlika märkena
sticker ut. Hanblommorna sitter i långa, gula hängen
som utbildas redan under sommaren för att följande
vår finnas färdiga att slå ut och sprida sitt pollen. Hassel
är mest känd för sina välsmakande frukter, hasselnötter.

Nötterna sitter i grupper, var och en omsluten av
flikiga svepeblad. Hasselnötter uppskattas av och
sprids ofta med möss, ekorrar och nötskrikor.

Hassel, som är en värmekrävande sydlig växt,
finns i större bestånd endast upp till Bergslagen.
Att plocka hasselnötter ingår inte i allemansrätten, så
om du vill plocka nötter måste du först ha markägarens
tillstånd. Redan på medeltiden var det förbjudet att
plundra hasselskogar.

Hassel

Reservatets area: cirka 127 hektar
Markägare: Vasakronan AB, Sundbybergs stad
Naturvårdsförvaltare: Sundbybergs stad
www.sundbyberg.se
Illustrationer: Niklas Johansson
Skytten upprättad av Sundbybergs stad
februari 2006.

* Kulturhistoriska spår

i Igelbäckens naturreservat

Karta över Kymlinge 1636. Stockholms läns museum

I det som nu är Igelbäckens naturreservat har människor stadigvarande bott och brukat marken i mer än tusen år. Igelbäcken var förr ett bredare vattendrag och utgjorde en naturlig färdväg genom området. Under medeltiden fanns fyra större bosättningar i nuvarande norra Sundbyberg: Råsta, Lilla Ursvik, Stora Ursvik och Kymlinge.

I den nordvästra delen av reservatet finns gammal åkermark som tillhört gårdarna i byn Kymlinge. Längs med Igelbäcken nyttjades marken länge som ängsmark, där man skördade hö som vinterfoder till betesdjuren. Östra delen av området har varit betad skog och inhägnade hagar till Kymlinge och Killingtonp. Reservatets södra del tillhörde under historisk tid Råsta by, och där låg torpen Läderbacka och Gumsarboda. En liten del av reservatet har legat inom ägor till Lilla Ursvik.

De som valde att bosätta sig här kan ha varit folk som flyttat hit från Kummelby,

”kymlingar”. Ordet kummel kan härröra från förekomsten av stenkummel eller gravkummel i området, eller att det funnits en vårdkase i närheten. Läderbacka kallades tidigare Skinnarboda och Skinnartorp och namnet har med invånarnas sysselsättning att göra. Både Killingtonp och Gumsarboda tyder på att det funnits gott om getter (fattig mans ko) i området under historisk tid.

De som bodde här under järnåldern begravde sina förfäder på höjderna i landskapet, så att gravarna skulle synas väl. Här i närheten, norr om Igelbäcken, finns fyra järnåldersgravfält och resterna av en hägnad, en så kallad stensträng. I södra delen av reservatet, norr om Ursviks motionsgård, finns spår av en bosättning från järnåldern, för drygt 1500 år sedan. I området finns cirka 40 gravar.

Reservatets area: cirka 127 hektar
Markägare: Vasakronan AB, Sundbybergs stad
Naturvårdsförvaltare: Sundbybergs stad
www.sundbyberg.se

Skylden upprättad av Sundbybergs stad februari 2006.

* Dalgången

Ormvråk

Igelbäckens dalgång är en central del av Igelbäckens naturreservat. Att Igelbäckens dalgång sedan 1800-talet bevarats tämligen oexploaterad beror till stor del på att Järvafältet började användas som militärt övningsområde 1905. Vissa marker har därefter hävdats, medan markerna i de centrala delarna av Igelbäckens dalgång har stått obrukade under lång tid. Här finns därför en rätt artfattig flora bestående framförallt av större grövre gräs, exempelvis timotej, ängskavle och ängssvingel. Här finns också stora bestånd av slån, en del hagtorn och stora solitära granar och tallar. Om markerna hävdas, genom slåtter eller bete, kommer på sikt en mer artrik flora att kunna etablera sig här.

I reservatets östra del finns en liten sydvänd torrbacke. Den hävdas kontinuerligt och uppvisar därför en intressant flora. Där kan du bland annat få se jungfrulin, solvända, tjärblomster, gul- och vitmåra samt dagdkåpa.

Jungfrulin

Fågellivet i dalgången är mycket rikt. Här häckar bland annat buskskvätta, enkelbeckasin och morkulla. I reservatet kan du få se fasan spatsera på ängarna, ormvråk och tornseglare flyga i skyn och sånglärka ryttla över de öppna markerna. Från slånbuskagen kan du få höra näktergalen sjunga. Många arter är knutna till

odlingslandskapet, och flera av dem är starkt trängda i Stockholmsområdet i dag.

I dalgången kan du även få se och höra vårtbitare och gräshoppor. Fjärilar, såsom aspfjäril, citronfjäril och näselfjäril, liksom diverse andra

insekter, finns också här. Om du har tur kan du få se huggorm, snok och kopparödla, särskilt på våren när de lämnar sina övervintringsställen.

Tänk på att alla svenska grod- och kräldjur är fridlysta. Kontakta läkare om du skulle ha otur att bli biten av en huggorm. Däggdjur, såsom rådjur, fälthare och räv, finns också i reservatet.

Huggorm

Reservatets area: cirka 127 hektar
Markägare: Vasakronan AB, Sundbybergs stad
Naturvårdsförvaltare: Sundbybergs stad
www.sundbyberg.se
Illustrationer: Niklas Johansson
Skylden upprättad av Sundbybergs stad februari 2006.

